

आरोह एतर्कः । अवरोहीऽपकर्षतयोः क्रमो वैर-
स्थानावहो विन्यासः । यथा “चञ्चुजेत्यादि” । अत्र
पादत्रये क्रमेण बन्धस्य गाढता । चतुर्थपादे त्वपकर्षः ।
समाधात त्रि० सम्+धा+आ-क्त । १सस्यगुर्विते २सस्य-
कश्चित्ते च ।

समान त्रि० सममानयति अन-अण् । १तल्ये २साधौ ३एक-
स्त्रिद्वित्यर्थं “समानतन्त्रसिद्धः” गौत० “यत्समानाधि-
करणे”ति चिन्नासण्यः । सम्+अन-णिच् । भुक्ताच्चादेः
समीकरणे नाभिदेशस्ये प्राणादिपञ्चकान्तर्गते षवायुभेदे पु०

समानविभक्तिक त्रि० समानाविभक्तियञ्चात् कप् । स्वप्रक-
तिविभक्तिसजातीयविभक्तिके पदे साजात्यञ्च प्रथमात्वादा
दिना । तेन वेदाः प्रसाणमित्यादौ समानविभक्तिकत्वम् ।

समानविषयक त्रि० समानो विषयो यस्य षप् । तल्यरूप-
विशेषप्रविशेषणताशाब्जिनि ज्ञाने च च समाननिरूप्यनिरू-
पकभावापन्नविषयताशाली बोधः समानाकारकोऽप्यत्र ।

समानाधिकरण त्रि० समानमेकमधिकरणं यस्य । एकाधि-
१करणवृत्तिके स्वाधिकरणवृत्तिमति पदार्थे । २विभिन्नवि-
भक्तिराहित्ये सति अभेदेनैकार्थबोधजनकत्वयुते पदे च
“लटः शतृशानचवप्रथमासमानाधिकरणे” पा० लटोऽपि
प्रथमासमाधिकरण्यं विभिन्नविभक्तिराहित्यादुबोध्यम् ।
“समानाधिकरणस्तत्पुरुषः कर्मधारयः” पा० ।

समानाशौच न० कर्म० अवष्टङ्गिज्ञात्वाभ्यां तल्ये अशौचे यथा
अपिण्डजननाशौचतल्यं सपिण्डान्तरजननाशौचम् एवं
त्रिरात्वाङ्गास्य श्रुत्वसहितसपिण्डभरणाशौचतल्यं तथा-
विधिसपिण्डान्तरभरणाशौचं, जननसरण्याशौचयोर्न त-
ल्यता नापि स्नानापनेवाङ्गास्य श्रुत्वयुक्तपुत्रजननाशौचेन
अपिण्डजननाशौचस्य तल्यता न वा यावदशौचाच्चा-
रत्नवशात्प्राशितायुक्तसहागुरुभरणाशौचस्य सपिण्डभ-
रणाशौचस्य तल्यता ।

समानोदक पु० समानमेकं तर्पणादौ देयसुदकं यस्य । “स-
मानोदकभावस्तु निवर्त्तता चतुर्दशात्” इत्युक्ते एकादशान-
वधिचतुर्दशपुरुषपर्यन्ते ज्ञातिभेदे सपिण्डशब्दे दृश्यम् ।

समानोदर्थ पु० समाने एदरे भवः यत् वा न ज्ञादेशः ।
१एकोदरजन्मात्वादौ २भगिन्यां स्त्री अमरः । [चि०शौ०]

समाप पु० सम्यक् चापोवत् अच् समा० नि० देवयजनस्थाने
समापन्न न० सम्+आप-ल्युट् । १समाप्तौ चरमकाल-
सम्बन्धे २परिच्छेदे श्वघ्ने च मेदि० । ३समाधाने विश्वः ।
४कृत्ते धरणिः ।

समापन्न त्रि० सम्+आ-पट्-क्त । १समाप्ते २प्राप्ते ३कृते
४वघ्ने च विश्वः । भावे क्त । ५समाप्तौ न० ।

समाप्त त्रि० सम्+आप-क्त । १अवसानप्राप्ते २सम्यक्प्राप्ते च
समाप्तपुनरात्तव स्त्री समाप्ते वाक्यसमाप्तौ पुनरात्तता
अहणम् । क्रियान्वयेन निवृत्ताकाङ्क्षस्य विशेषप्रवाचक-
पदस्य विशेषणान्तरार्थान्वयार्थं पुनरुच्चारणरूपे काव्यदो-
षभेदे दोषशब्दे ३७६४४० दृश्यम् ।

समाप्ताल पु० समाप्ताय अकृति पथ्यं प्रीति अल-अच् । पत्नी
संचिप्रसा० । [श्राम्पौ शब्दच० ।

समाप्ति स्त्री सम्+आप-क्तिन् । १अवसाने २समर्थने मेदि० ।
समायोग पु० सम्+आ+युज-घञ् । १संयोगसमवायरूपान्-
दिसम्बन्धे “लघेर्दृष्टिसमायोगादिति” पुराणम् । २प्रयो-
जने मेदि० ।

समालम्बिन् पु० समालम्बते सम्+आ+लजि-णिनि । भू-
तये राजनि० । २समालम्बनकर्त्तरि त्रि० ।

समालम्ब पु० सम्+आ+लभ-घञ् सम् च । कुङ्कुमादिना
गात्रलेपने अमरः । ल्युट् । तल्लैवार्थे न० ।

समावर्त्तन न० समावर्त्तते गुरुकुलादनेन सम्+आ+वृत्-
करणे ल्युट् । वेदाध्ययनानन्तरं गार्हस्थ्येय गुरुकुला-
दागमनहेतुके संस्कारभेदे तद्विधिः संस्कारतत्त्वे गोभि-
लोक्तो दृश्यः ।

समाविष्ट त्रि० सम्+आ+विश-क्त । १युक्ते २भनोऽभिन-
वेशयुते अभीष्टकर्त्तव्यकर्मणि चित्तैकाग्रप्रविशेषयुक्ते च ।

समावृत्त पु० सम्+आ+वृत्-क्त । कृतसमावर्त्तनसंस्कारे
“अतःपरं समावृत्तः कृत्याहारपरिग्रहम्” याज्ञ० ।

समावेश पु० सम्+आ+विश-घञ् । १वह्नानाश्रयानामेकत्र
वाक्यादौ व्यवस्थापने २कर्त्तव्येऽभिनवेशे च ।

समावेशित त्रि० सम्+आ+विश-णिच्-क्त । कृतसमावेशने
समास पु० सम्+अस-घञ् । १संक्षेपे २समर्थने मेदि० ।

३समाहारे षव्याकरणोक्ते ज्ञादिपदानामेकपदतासम्पादके
पदसाधुतार्थके ५संस्कारभेदे च यथा “समर्थः पदविधिः”
पा० “समर्थः संक्षेपार्थः सङ्गतार्थ इति यावत् । साङ्ग-
र्थञ्च द्विविधम् व्यपेक्षावत्प्रमेकाधीभावश्च । तत्र स्वार्थव-
र्थवसायिपदानामाकाङ्क्षादिवशात् यः परस्परं सन्बन्धः सा-
म्बन्धेन । राज्ञः पुरुषइत्यादौ वाक्ये सत्यानाकाङ्क्षायां
सो यो यस्मिन् सन्निहितो योग्यश्च स तेन तेन सम्ब-
ध्यते यथा राज्ञः पुरुषोऽन्वय राज्ञो देवदत्तस्य च पुरुषः
वह्नस्य राज्ञोऽन्वो धनञ्जयेत्यादि । इत्तौ तु नैवम् इत्तीयाव